

PRAVILNIK

O PLANU NASTAVE I UČENJA ZA PRVI CIKLUS OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA I PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA PRVI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 10/2017, 12/2018, 15/2018, 18/2018 i 1/2019)

Član 1

Ovim pravilnikom utvrđuje se plan nastave i učenja za prvi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja i program nastave i učenja za prvi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja, koji su odštampani uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni deo.

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku RS - Prosvetnom glasniku", a primenjivaće se na učenike koji upisuju prvi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja počev od školske 2018/2019. godine.

***Samostalni član Pravilnika o dopunama
Pravilnika o planu nastave i učenja za prvi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja i
programu nastave i učenja za prvi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja***

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 12/2018)

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku RS - Prosvetnom glasniku", a primenjuje se počev od školske 2018/2019. godine.

***Samostalni član Pravilnika o dopunama
Pravilnika o planu nastave i učenja za prvi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja i
programu nastave i učenja za prvi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja***

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 15/2018)

Član 3

Ovaj pravilnik stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije - Prosvetnom glasniku", a primenjivaće se počev od školske 2018/2019. godine.

***Samostalni član Pravilnika o izmeni
Pravilnika o planu nastave i učenja za prvi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja i
programu nastave i učenja za prvi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja***

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 18/2018)

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije - Prosvetnom glasniku".

***Samostalni član Pravilnika o dopuni
Pravilnika o planu nastave i učenja za prvi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja i
programu nastave i učenja za prvi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja***

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 1/2019)

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije - Prosvetnom glasniku", a primenjivaće se počev od školske 2019/2020. godine.

PLAN NASTAVE I UČENJA ZA PRVI CIKLUS OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Red. broj	A. OBAVEZNI PREDMETI	PRVI RAZRED		DRUGI RAZRED		TREĆI RAZRED		ČETVRTI RAZRED	
		ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.
1.	Srpski jezik _____ jezik ¹	5	180	5	180	5	180	5	180
2.	Srpski kao nematernji jezik ²	2	72	2	72	3	108	3	108
3.	Strani jezik	2	72	2	72	2	72	2	72
4.	Matematika	5	180	5	180	5	180	5	180
5.	Svet oko nas	2	72	2	72	-	-	-	-
6.	Priroda i društvo	-	-	-	-	2	72	2	72
7.	Likovna kultura	1	36	2	72	2	72	2	72
8.	Muzička kultura	1	36	1	36	1	36	1	36
9.	Fizičko i zdravstveno vaspitanje	3	108	3	108	3	108	3	108
UKUPNO: A		19-21*	684-756*	20-22*	720-792*	20-23*	720-828*	20-23*	720-828*
Red. broj	B. IZBORNI PROGRAMI								
1	Verska nastava/Građansko vaspitanje ³	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Maternji jezik/govor sa elementima nacionalne kulture ⁴	2	72	2	72	2	72	2	72
UKUPNO: B		1-3*	36-108*	1-3*	36-108*	1-3*	36-108*	1-3*	36-108*
UKUPNO: A + B		20-22*	720-792*	21-23*	756-828*	21-24*	756-864*	21-24*	756-864*

Oblici obrazovno-vaspitnog rada kojima se ostvaruju obavezni nastavni predmeti, izborni programi i aktivnosti

Red. broj	OBLIK OBRAZOVNO-VASPITNOG RADA	PRVI RAZRED		DRUGI RAZRED		TREĆI RAZRED		ČETVRTI RAZRED	
		ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.
1.	Redovna nastava	20-22*	720-792*	21-23*	756-828*	21-24*	756-864*	21-24*	756-864*
2.	Projektna nastava ⁵	1	36	1	36	1	36	1	36
3.	Dopunska nastava	1	36	1	36	1	36	1	36
4.	Dodatna nastava							1	36
5.	Nastava u prirodi**	7-10 dana godišnje		7-10 dana godišnje		7-10 dana godišnje		7-10 dana godišnje	

Red. broj	OSTALI OBLICI OBRAZOVNO-VASPITNOG RADA	PRVI RAZRED		DRUGI RAZRED		TREĆI RAZRED		ČETVRTI RAZRED	
		ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.	ned.	god.
1.	Čas odeljenjskog starešine	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Vannastavne aktivnosti ⁶	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72
3.	Ekскурzija	1-3 dana godišnje		1-3 dana godišnje		1-3 dana godišnje		1-3 dana godišnje	

¹ Naziv jezika nacionalne manjine u školama u kojima se nastava održava na maternjem jeziku nacionalne manjine.

² Realizuje se u školama u kojima se nastava održava na maternjem jeziku nacionalne manjine.

³ Učenik bira jedan od ponuđenih izbornih programa.

⁴ Učenik pripadnik nacionalne manjine koji sluša nastavu na srpskom jeziku može da izabere ovaj program ali nije u obavezi.

⁵ Projektna nastava je obavezna za sve učenike.

⁶ Škola realizuje vannastavne aktivnosti u oblasti nauke, tehnike, kulture, umetnosti, medija i sporta.

* Broj časova za učenike pripadnike nacionalnih manjina

** Nastava u prirodi organizuje se u skladu sa odgovarajućim pravilnikom.

PROGRAM NASTAVE I UČENJA ZA PRVI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

1. CILJEVI OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA SU:

- 1) obezbeđivanje dobrobiti i podrška celovitom razvoju učenika;
- 2) obezbeđivanje podsticajnog i bezbednog okruženja za celoviti razvoj učenika, razvijanje nenasilnog ponašanja i uspostavljanje nulte tolerancije prema nasilju;
- 3) sveobuhvatna uključenost učenika u sistem obrazovanja i vaspitanja;
- 4) razvijanje i praktikovanje zdravih životnih stilova, svesti o važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, potrebe negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti;
- 5) razvijanje svesti o značaju održivog razvoja, zaštite i očuvanja prirode i životne sredine i ekološke etike, zaštite i dobrobiti životinja;
- 6) kontinuirano unapređivanje kvaliteta procesa i ishoda obrazovanja i vaspitanja zasnovanog na proverenim naučnim saznanjima i obrazovnoj praksi;
- 7) razvijanje kompetencija za snalaženje i aktivno učešće u savremenom društvu koje se menja;
- 8) pun intelektualni, emocionalni, socijalni, moralni i fizički razvoj svakog učenika, u skladu sa njegovim uzrastom, razvojnim potrebama i interesovanjima;
- 9) razvijanje ključnih kompetencija za celoživotno učenje, razvijanje međupredmetnih kompetencija za potrebe savremene nauke i tehnologije;
- 10) razvoj svesti o sebi, razvoj stvaralačkih sposobnosti, kritičkog mišljenja, motivacije za učenje, sposobnosti za timski rad, sposobnosti samovrednovanja, samoinicijative i izražavanja svog mišljenja;
- 11) osposobljavanje za donošenje valjanih odluka o izboru daljeg obrazovanja i zanimanja, sopstvenog razvoja i budućeg života;
- 12) razvijanje osećanja solidarnosti, razumevanja i konstruktivne saradnje sa drugima i negovanje drugarstva i prijateljstva;
- 13) razvijanje pozitivnih ljudskih vrednosti;
- 14) razvijanje kompetencija za razumevanje i poštovanje prava deteta, ljudskih prava, građanskih sloboda i sposobnosti za život u demokratski uređenom i pravednom društvu;
- 15) razvoj i poštovanje rasne, nacionalne, kulturne, jezičke, verske, rodne, polne i uzrasne ravnopravnosti, razvoj tolerancije i uvažavanje različitosti;
- 16) razvijanje ličnog i nacionalnog identiteta, razvijanje svesti i osećanja pripadnosti Republici Srbiji, poštovanje i negovanje srpskog jezika i maternjeg jezika, tradicije i kulture srpskog naroda i nacionalnih manjina, razvijanje interkulturalnosti, poštovanje i očuvanje nacionalne i svetske kulturne baštine;
- 17) povećanje efikasnosti upotrebe svih resursa obrazovanja i vaspitanja, završavanje obrazovanja i vaspitanja u predviđenom roku sa minimalnim produžetkom trajanja i smanjenim napuštanjem školovanja;
- 18) povećanje efikasnosti obrazovanja i vaspitanja i unapređivanje obrazovnog nivoa stanovništva Republike Srbije kao države zasnovane na znanju.

2. PROGRAMI NASTAVE I UČENJA ORIJENTISANI NA ISHODE

Struktura programa svih predmeta je koncipirana na isti način. Na početku se nalazi cilj učenja predmeta za prvi ciklus obrazovanja i vaspitanja. U tabeli koja sledi, u prvoj koloni, definisani su predmetni ishodi za kraj prvog razreda, u drugoj koloni date su oblasti i/ili teme, a u trećoj se nalaze predmetni sadržaji. Iza tabele nalaze se preporuke za ostvarivanja nastave i učenja konkretnog predmeta pod naslovom *Uputstvo za didaktičko-metodičko ostvarivanje programa*.

Programi nastave i učenja zasnovani su na opštim ciljevima i ishodima obrazovanja i vaspitanja i potrebama i mogućnostima učenika prvog razreda. Usmereni su na proces i ishode učenja, a ne na same sadržaje koji sada imaju drugačiju funkciju i značaj. Sadržaji više nisu cilj sami po sebi, već su u funkciji ostvarivanja ishoda koji su definisani kao funkcionalno znanje učenika tako da pokazuju šta će učenik biti u stanju da učini, preuzme, izvede, obavi zahvaljujući znanjima, stavovima i veštinama koje je gradio i razvijao tokom jedne godine učenja konkretnog predmeta. Ovako koncipirani programi podrazumevaju da ostvarenost ishoda vodi ka razvijanju kompetencija, i to kako opštih i specifičnih predmetnih, tako i ključnih.

Pregledom ishoda koji su dati u okviru pojedinih programa nastave i učenja može se videti kako se postavljaju temelji razvoja ključnih i opštih međupredmetnih kompetencija koje želimo da naši učenici imaju na kraju osnovnog obrazovanja. Ta potreba da se obrazovanje i vaspitanje usmere ka razvijanju kompetencija jedan je od razloga uvođenja i projektne nastave kao oblika obrazovno-vaspitanog rada. Projektna nastava se u današnje vreme sve više fokusira na ostvarivanje obrazovnih standarda i ishoda i, kako pokazuju rezultati najnovijih istraživanja, prati društvene promene svojom usmerenošću na razvijanje znanja i sposobnosti učenika kroz aktivnosti planiranja, istraživanja i timskog rada u okviru predmetnog i međupredmetnog povezivanja sadržaja. Pored toga, jedna od bitnih osobina savremenog pristupa projektnom radu u nastavi odnosi se na korišćenje IKT u projektnim aktivnostima što obezbeđuje efikasnije učenje i razvijanje znanja, ali i razvijanje ponašanja pravilnog

i bezbednog korišćenja računara i interneta. Detaljnije preporuke za planiranje i ostvarivanje projektne nastave date su u poglavlju 7 - *Uputstvo za realizaciju projektne nastave*.

Na putu ostvarivanja cilja i ishoda ključna je uloga nastavnika koji dobija značajan prostor za slobodu izbora i povezivanje sadržaja, metoda nastave i učenja i aktivnosti učenika. Orijentacija na proces učenja i ishoda briga je ne samo o rezultatima, već i načinu na koji se uči, odnosno kako se gradi i povezuje znanje u smislene celine, kako se razvija mreža pojmova i povezuje znanje sa praktičnom primenom.

Programi nastave i učenja namenjeni su, pre svega, nastavnicima koji neposredno rade sa učenicima, ali i onima koji na posredan način uzimaju učešće u obrazovanju i vaspitanju. Zato treba imati u vidu da terminologija, koja je korišćena u programima nastave i učenja, nije namenjena učenicima i treba je prilikom definisanja konkretnih nastavnih jedinica, bilo za neposredan rad sa učenicima, bilo za potrebe udžbeničkih i didaktičkih materijala, prilagoditi uzrastu učenika. Programi nastave i učenja su nastavnicima polazna osnova i pedagoško polazište za razvijanje obrazovno-vaspitne prakse: za planiranje godišnjih i operativnih planova, neposrednu pripremu za rad kao i okvir za preispitivanje prakse razvijanja planova, ostvarivanja i vrednovanja nastave i učenja kroz sopstvena promišljanja i razgovor sa kolegama.

Preporuke za planiranje obrazovno-vaspitne prakse

Obrazovno-vaspitna praksa je složena, promenljiva i ne može se do kraja i detaljno unapred predvideti. Ona se odvija kroz dinamičnu spregu međusobnih odnosa i različitih aktivnosti u socijalnom i fizičkom okruženju, u jedinstvenom kontekstu konkretnog odeljenja, konkretne škole i konkretne lokalne zajednice. Zato, umesto izraza realizovati program, bolje je reći da se na osnovu datog programa planira i ostvaruje nastava i učenje koje odgovara konkretnim potrebama odeljenja.

Rad sa učenicima prvog razreda zahteva uvažavanje njihovih uzrasnih karakteristika kao i činjenice da je to njihov prvi susret sa školom. Treba imati u vidu da su ta ista deca, sada učenici prvog razreda, u predškolskom periodu učila kroz igru, u interakciji sa socijalnim i fizičkim okruženjem. Oni imaju znanja koja su razvili u svakodnevnim životnim situacijama, umeju da izvedu različite aktivnosti, umeju nešto da naprave, neke zadatke da reše, mogu i žele da postavljaju pitanja, da saopšte ono što znaju, što su iskusili i doživeli. Ta njihova spontana iskustvena znanja treba povezivati sa naučnim znanjima koja se sadržajima školskih predmeta uvode u nastavu. U tom povezivanju moguće je i potrebno birati sadržaje i metode rada kojima se stvaraju situacije koje su pogodne da se učenik vodi kroz zonu narednog razvoja u različitim oblastima znanja i funkcionisanja. Nastava treba da obezbedi sigurnu, podsticajnu i podržavajuću sredinu za učenje u kojoj se neguje atmosfera interakcije i odnos uvažavanja, saradnje, odgovornosti i zajedništva.

Polazeći od datih predmetnih ishoda i sadržaja od nastavnika se očekuje da dati program kontekstualizuje prema potrebama konkretnog odeljenja imajući u vidu karakteristike učenika, udžbenike i druge nastavne materijale koje će koristiti, tehničke uslove, nastavna sredstva i medije kojima škola raspolaže kao i druge resurse škole i lokalne sredine.

Prilikom planiranja nastave i učenja potrebno je rukovoditi se:

- individualnim razlikama među učenicima u pogledu načina, tempa učenja i brzine napredovanja;
- integrisanim pristupom u kojem postoji horizontalna i vertikalna povezanost unutar istog predmeta i različitih predmeta;
- participativnim i kooperativnim aktivnostima koje omogućavaju saradnju;
- prevashodno aktivnim i iskustvenim metodama nastave i učenja;
- uvažavanjem svakodnevnog iskustva i znanja koje je učenik izgradio van škole, povezivanjem aktivnosti i sadržaja učenja sa životnim iskustvima učenika i podsticanjem primene naučenog i svakodnevnom životu;
- negovanjem radoznalosti, održavanjem i podsticanjem interesovanja za učenje i kontinuirano saznavanje;
- redovnim i osmišljenim prikupljanjem relevantnih podataka o napredovanju učenika, ostvarivanju predmetnih ishoda i postignutom stepenu razvoja kompetencija učenika.

Polazeći od datih ishoda i sadržaja nastavnik najpre, kao i do sada, kreira svoj godišnji (globalni) plan rada iz koga kasnije razvija svoje operativne planove. Kako su ishodi definisani za kraj nastavne godine, nastavnik treba da ih operacionalizuje prvo u operativnim planovima, a potom i na nivou konkretne nastavne jedinice. Od njega se očekuje da za svaku nastavnu jedinicu definiše piramidu ishoda na tri nivoa: one koje bi svi učenici trebalo da dostignu, one koje bi većina učenika trebalo da dostigne i one koje bi trebalo samo neki učenici da dostignu. Na ovaj način postiže se indirektna veza sa standardima na tri nivoa postignuća učenika. Pri planiranju treba, takođe, imati u vidu da se ishodi razlikuju. Neki se lakše i brže mogu ostvariti, ali je za većinu ishoda potrebno više vremena i više različitih aktivnosti (to se posebno odnosi na veštine).

Nakon iskustva korišćenja različitih didaktičkih materijala u predškolskom vaspitanju i obrazovanju, učenici se u prvom razredu po prvi put susreću sa udžbenicima. Zato je važno osposobljavati ih od početka za njihovo pravilno korišćenje, kao i upućivati ih na druge izvore informacija, a sve u cilju dostizanja definisanih ishoda.

Takođe, prvi razred daje osnovu za izgradnju kompetencije za učenje učenja. Učenik korišćenjem prethodnih znanja i veština postepeno ovladava i veštinama planiranja, korišćenja različitih informacija kao i primenom znanja i veština u različitim situacijama.

Preporuke za praćenje i vrednovanje obrazovno-vaspitne prakse

Praćenje napredovanja i ocenjivanje postignuća učenika, koje je u prvom razredu opisno, samo je deo praćenja i vrednovanja obrazovno-vaspitne prakse. Rezultate celokupnog praćenja i vrednovanja nastavnik uzima kao osnovu za planiranje narednih koraka u radu sa učenicima i razvijanju svoje obrazovno-vaspitne prakse.

Praćenje napredovanja i ocenjivanje postignuća učenika je formativno i sumativno i realizuje se u skladu sa *Pravilnikom o ocenjivanju učenika u osnovnom obrazovanju i vaspitanju*. Potrebno je da nastavnik kontinuirano i na primeren način ukazuje učeniku na kvalitet njegovog postignuća tako što će povratna informacija biti prilagođena, dovoljno jasna i informativna kako bi imala ulogu podsticajne povratne informacije. Povratna informacija treba da bude uvremenjena, data tokom ili neposredno nakon obavljanja neke aktivnosti; treba da bude konkretna, da se odnosi na aktivnosti i produkte učenika, a ne na njegovu ličnost i da bude pozitivno intonirana, odnosno da prvo sadrži one elemente koji su za pohvalu, a tek potom one koje bi učenik trebalo da razvija i unapređuje. Ono započinje inicijalnom procenom nivoa na kome se učenik nalazi i u odnosu na koji će se procenjivati njegov dalji tok napredovanja. Svaka aktivnost je dobra prilika za procenu napredovanja i davanje povratne informacije, a učenike treba osposobljavati i ohrabrivati da procenjuju sopstveni napredak u ostvarivanju ishoda predmeta, kao i napredak drugih učenika.

3. OBAVEZNI NASTAVNI PREDMETI

MATERNJI JEZICI PRIPADNIKA NACIONALNIH MANJINA

BOSANSKI JEZIK

BOSANSKI JEZIK

Naziv predmeta	BOSANSKI JEZIK
Cilj	Cilj nastave bosanskoga jezika je da osposobi učenika za jezičku komunikaciju koja će mu omogućiti ovladavanje sadržajima svih nastavnih predmeta i uključivanje u cjeloživotno učenje. Ostvarivanje svrhe nastave bosanskoga jezika uključuje ovladavanje standardnim jezikom, a doprinosi: <ul style="list-style-type: none">- razvoju jezičko-komunikacijskih sposobnosti pri govornoj i pisanoj upotrebi jezika u svim funkcionalnim stilovima;- razvoju literarnih sposobnosti, čitateljskih interesa i kulture;- razvijanju svijesti o važnosti znanja i njegovanja maternjeg jezika;- pripremi učenika za aktivan društveni život u multikulturalnom okruženju;- razvijanju ljubavi i poštovanja prema kulturnoj baštini svih naroda i narodnosti;- stvaranju interesovanja i potrebe za sadržajima medijske kulture.
Razred	Prvi
Godišnji fond časova	180 časova

ISHODI Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:	OBLAST/TEMA	SADRŽAJI
<ul style="list-style-type: none">- razlikuje glas i slovo- razlikuje riječ od rečenice- pravilno čita riječi, rečenice i kraće tekstove- pravilno piše štampana i pisana slova latinice, povezuje slova u strukturu riječi- pravilno oblikuje grafičku strukturu slova linijama normalne debljine (tehnika povlačenja)- čita pravilno i razumije pročitano- zna uspostaviti logički slijed u nonsensnom iskazu	POČETNO ČITANJE I PISANJE	Priprema za čitanje i pisanje Vježbe u posmatranju (vizuelne vježbe): <ul style="list-style-type: none">- razvijanje analitičkog načina posmatranja;- tematski organizirane vježbe u posmatranju, zapažanju i opisivanju (ljudi, predmeta, životinja, slika, ilustracija, položaj nečeg ili nekog, pokreti, dinamika, mimička aktivnost, gestikulacija). Akustičke vježbe: <ul style="list-style-type: none">- organizirano opažanje zvukova, šumova i tonova;- razlikovanje govornih karakteristika govora nastavnika, druga, spikera i glumca;- izgrađivanje kulture slušanja sagovornika (razvijanje stila slušanja, pažnje i koncentracije u toku slušanja, uvažavanje sagovornika, podražavanje pravilnoga govora). Vježbe u usmenom izražavanju: <ul style="list-style-type: none">- prepričavanje i slobodno pričanje;- pričanje na osnovu posmatranja predmeta, slika, događaja;- pričanje na osnovu pročitanih i ispričanih književnih tekstova;- formiranje pojmova: glas, slovo, riječ. Vježbe artikulacije: <ul style="list-style-type: none">- čist, jasan i pravilan izgovor svih glasova;- analitička, sintetička i analitičko-sintetička vježbanja. Motoričke vježbe: <ul style="list-style-type: none">- vježbanje pokreta ruke, šake i prstiju, pisanje različitih crta i linija kao osnovnih elemenata slova. Početno čitanje i pisanje <ul style="list-style-type: none">- Usavršavanje tehnike i logike čitanja u okviru latiničnog pisma.- Vježbe čitanja (pravilnost, razumijevanje, brzina),

		<p>uvođenje elemenata izražajnosti.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Usavršavanje tehnike pisanja. - Usavršavanje grafički pravilnog i lijepog pisanja.
<ul style="list-style-type: none"> - razumije pročitano i može reproducirati sadržaj na osnovu detaljnih pitanja - može kazati šta je najvažnije u pročitanom tekstu - razumije poruku teksta posredstvom analize ponašanja likova - može uočiti važne pojedinosti u književnome tekstu - uočava prihvatljivo i neprihvatljivo ponašanje pojedinih likova - uočava osnovno raspoloženje u pjesmi - razumije poslovice i mudre izreke - razlikuje priču od pjesme, zna da se u pričama čita o događajima i doživljajima - zna da je bajka priča o čudesnim nestvarnim likovima i događajima - zna da je basna kratka priča u kojoj su glavni likovi životinje, biljke i predmeti - prepoznaje dramski tekst, zna šta je pozorište, šta je publika i ko su glumci - teorijske pojmove definira samo na nivou prepoznavanja 	KNJIŽEVNOST	<p>Književnost</p> <p>Poezija</p> <p><i>Za sretan put po dukat žut</i>, Enisa Osmančević Ćurić <i>Pismo učitelju</i>, Hajro Ikić <i>Sa mnom ima neka greška</i>, Vlada Stojilković <i>Dvazečica - dva prvaka</i>, Dragan Kulidžan <i>Mišija ljubav</i>, Nasiha Kapidžić Hadžić <i>Ježeva kuća</i>, Branko Ćopić <i>Šta to potok radi zimi</i>, Muhidin Šarić <i>Prvi snijeg</i>, Gustav Krklec <i>Dvije pahulje</i>, Šukrija Pandžo <i>Kada djeca vožnju uče</i>, Muharem Omerović <i>Poštar</i>, Nasiha Kapidžić Hadžić <i>Šta to šuška bez oduška</i>, Avdija Avdić <i>San</i>, Muhidin Šarić <i>Naušnice od trešanja</i>, Mirsad Bećirbašić <i>Nježnauspavanka</i>, Zehra Hubijar <i>Macan i Maca</i>, Narodna pjesma</p> <p>Proza</p> <p><i>Medeni</i>, Ahmet Hromadžić <i>Dva druga</i>, Lav Tolstoj <i>Djed i repa</i>, narodna priča <i>Nasrudin hodža i dijete</i>, narodna priča <i>Putnici i topola</i>, narodna basna <i>Lisica i roda</i>, narodna basna <i>Proljeće</i>, Rizo Džafić <i>Privileptir</i>, Zlata Vidaček <i>U biblioteci</i>, Nedžati Zekerija <i>Tri mrava</i>, Lav Tolstoj <i>Mamina kosa</i>, Enes Kahvić <i>Operacija</i>, Nidžara Bešlija <i>Papučica maca</i>, Ela Peroci <i>Cvrčak i mravi</i>, La Lafonten <i>Slavuj</i>, Hans Kristijan Andersen <i>Hrabri krojač</i>, Braća Grim</p> <p>Dramski tekstovi</p> <p><i>Prije prvog školskog sata</i>, Halid Kadrić <i>Tužibaba</i>, Dušan Radović</p> <p>Popularni i informativni tekstovi</p> <p>Izbor iz ilustriranih enciklopedija i časopisa za djecu o znamenitim ličnostima</p> <p>Lektira</p> <p><i>Maskenbal u šumi</i>, Nasiha Kapidžić Hadžić <i>Dječije nebo</i>, Ismet Bekrić <i>Bolje znati nego imati</i>, Zehra Hubijar</p> <p>Izbor iz basni i slikovnica za djecu</p> <p>Književni pojmovi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pjesma, - priča, - događaj; mjesto i vrijeme zbivanja, - književni lik: izgled, osnovne osobine i postupci, - dramski tekst za djecu, - šaljiva pjesma, - bajka, - basna.
<ul style="list-style-type: none"> - primjenjuje osnovna pravopisna pravila - pismeno odgovara na postavljena pitanja - piše rečenice po diktatu primjenjujući osnovna pravopisna pravila 	JEZIK Gramatika i pravopis	<p>Rečenica; riječ, glas, slovo.</p> <p>Uočavanje uloge glasa u razlikovanju značenja riječi.</p> <p>Određivanje početka i kraja rečenice na usmenoj i pisanoj razini.</p> <p>Razlikovanje rečenica po značenju (obavještajna, upitna, uzvična) i prepoznavanje (intonacijom) u tekstu.</p>

<ul style="list-style-type: none"> - uočava značenje riječi - prepoznaje i pravilno upotrebljava u pričanju rečenice: izjavne, upitne i uzvične - u učestalim riječima pravilno upotrebljava skupove je/ije - pravilno izgovara i piše glasove-slova č, ć, dž, đ, h - savladao / la je znake interpunkcije (tačku, upitnik, uzvičnik) - upotrebljava dvotačku i zarez u nabranju - zna upotrijebiti veliko slovo na početku i tačku na kraju rečenice - pravilno piše veliko početno slovo u pisanju vlastitih imena, u nazivima sela, gradova i naseljenih mjesta - piše veliko početno slovo u nazivima praznika 		<p>Skupovi je/ije u učestalim riječima; Glasovi - slova č, ć dž, đ Pisanje velikog slova na početku rečenice. Pisanje interpunkcijskih znakova tačke, upitnika i uzvičnika. Pisanje imena, nadimaka i prezimena ljudi velikim početnim slovom. Pisanje imena naseljenih mjesta (jednočlani). Pisanje naziva praznika.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - razlikuje glasove u svim pozicijama - savladava artikulaciju većine glasova - usvaja pojmove: pričanje - razgovor, rekreativni razgovor, opis, dramatisacija - određuje redoslijed pričanja: početak, glavni dio i kraj priče - može ispričati priču predstavljenu nizom slika ili jednom slikom (kao običan slijed događaja) - uspješno memorira i reproducira kraće književne forme (stihove, zagonetke, brzalice, bajalice, pitalice i brojalice) - zna razgovarati s drugom osobom / osobama, direktno ili telefonom uz uvažavanje pravila lijepog ponašanja - može prepričati tekst pomoću detaljnih pitanja - precizno odgovara na postavljena pitanja i tako prepričava tekst - prepričava priču u pisanoj formi (po nizu slika, po jednoj slici, po detaljnim pitanjima) - zna napisati čestitku, poruku, sadržaj razglednice, kratko pismo - ispoljava ekspresivnu kreativnost u govoru i pisanju - čita, piše i prepisuje nizove rečenica i kraće tekstove - glasno čita, pravilno i sa razumijevanjem - tiho čita (<i>u sebi</i>) sa razumijevanjem pročitano 	<p>JEZIČKA KULTURA</p>	<p>Osnovni oblici usmenog i pismenog izražavanja Prepričavanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Slobodno i usmjereno prepričavanje. - Prepričavanje kraćih i jednostavnijih tekstova iz bukvara, čitanke, časopisa za djecu, lutkarskih pozorišnih predstava, crtanih filmova, radijskih i televizijskih emisija za djecu. <p>Pričanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pričanje o događajima i doživljajima. - Slobodno i usmjereno pričanje: teme koje se odnose na bliže i šire okruženje (neposredna okolina, roditeljski dom, škola, igra, izleti, posete, susreti). - Pričanje na osnovu stvaralačke mašte. - Pričanje prema nizu slika - postupno otkrivanje slika, po logičnom redoslijedu. <p>Opisivanje</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opisivanje predmeta - slobodno i podsticanjem: uočavanje i imenovanje izrazitih obilježja jednostavnih predmeta i omiljenih igračaka. - Opisivanje biljaka i životinja: opisivanje biljaka na osnovu zajedničkog posmatranja. - Slobodno opisivanje životinje - ljubimca. - Opisivanje životinja na osnovu zajedničkog posmatranja. <p>Usmena i pismena vježbanja</p> <p>Ortoepske vježbe: pravilan izgovor glasova, suglasničkih grupa, riječi, onomatopeja, brzalice. Ortografske vježbe: prepisivanje riječi i kratkih rečenica sa datim zadatkom; provjeravanje i vrednovanje urednosti i čitkosti pisanja. Diktat za primjenu pravopisnih pravila. Autodiktat. Leksičke vježbe: građenje riječi; sinonimi; antonimi; riječi sa umanjenim i uvećanim značenjem i sl. Sintaksičke vježbe: usmjereno i samostalno sastavljanje rečenica; rečenice sa dopunjavanjem; rečenice od zadatih riječi i sl. - Odgonetanje i rješavanje rebusa. - Kazivanje napamet naučenih tekstova (lirskih i epskih). - Scensko improviziranje dramskog / dramatisiranog teksta. - Služenje rječnikom i pisanje / stvaranje sopstvenog rječnika. - Konvencionalni jezički standardi u usmenom općenju (sa nepoznatim i odraslim sagovornikom - upotreba riječi Vi iz poštovanja i ućvosti); pisanje</p>

		čestitke. - Izrada domaćih pismenih zadataka (do pet) i njihova analiza na času - u drugom polugodištu.
- posjeduje svijest o selektiranju televizijskog programa i umjerenom vremenskom gledanju televizijskih sadržaja. - posjeduje informacije o štetnosti pretjerane identifikacije s likovima iz crtanog filma, odnosno likovima iz televizijskih emisija. - shvata značaj biblioteke i knjige kao izvora znanja.	MEDIJSKA KULTURA	Animirani film - crtani, lutkarski; crteži ili lutka u funkciji pričanja; oživljavanje neživog. Televizijski programi za djecu; televizija je moćan medij jer može pratiti i prenositi dešavanja u momentu kada se zbivaju, može emitovati različite vrste programa. Biblioteka; školska biblioteka ima nezamjenjivo bogatstvo knjiga, u njima su znanje i odgovori na pitanja koja ne znamo.

Ključne riječi: početno čitanje i pisanje, književnost, jezik i jezička kultura, medijska kultura

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Nastavni program predmeta *Bosanski jezik* u prvom razredu osnovne škole čine pet predmetnih oblasti: *Početno čitanje i pisanje, Književnost, Jezik, Jezičkakultura i Medijskakultura*. Preporučena distribucija časova po predmetnim oblastima je sljedeća: Početno čitanje i pisanje - 80 časova, Književnost - 55 časova, Jezik - 15 časova, Jezička kultura - 25 časova, Medijska kultura - 5 časova. Ukupan broj nastavnih časova ovog nastavnog predmeta podijeljen je po pojedinim područjima u skladu s postavljenim ciljevima i obimom programskih zahtjeva. Ta je podjela samo jedan od parametara u procjeni vremena potrebnog za usvajanje sadržaja određenog područja. Sadržaji svih područja čine cjelinu spoznaje o jeziku, književnim djelima, zakonitostima u jeziku. Moguće ih je izučavati u međusobnoj povezanosti, kao i u značajnoj povezanosti sa sadržajima drugih nastavnih predmeta.

PLANIRANJE NASTAVE UČENJA

Nastavni program orijentiran je na ishode. Učenje i poučavanje će, umjesto na sadržaje, biti usmjereno na ishode učenja koji upućuju na to koja će znanja i vještine učenik usvojiti na kraju školske godine. Zato će u središtu nastavnoga procesa biti učenik, a ne nastavni sadržaji. Nastavnici će samostalno, ali i u dogovoru s učenicima, na temelju predloženih kriterija, načela, smjernica i preporuka, te svoga iskustva, analiza i procjene odabirati kako će i pomoću kojih tekstova i izvora njihovi učenici ostvariti ishode učenja. Učenici će istraživati i otkrivati koristeći prethodno usvojena znanja i iskustva. To omogućava individualizaciju nastave koja će tako biti učinkovitija i zanimljivija.

Savremeni odgojno-obrazovni proces prepoznatljiv je po usmjerenosti na učenika. Pomoću ishoda učenja prilikom planiranja i programiranja aktivnosti poučavanja i učenja moguće je ostvariti takav pristup. Prednosti primjene ishoda učenja u osnovnom obrazovanju su brojne, vrednujemo ih u odnosu na to šta pružaju učenicima i nastavnicima. Učenicima pomažu da shvate šta je to što se od njih očekuje, doprinose racionalizaciji nastave i učenja i omogućavaju (samo) praćenje napredovanja. Daju im konkretnu predstavu o tome šta treba znati na kraju realizacije određene teme, cjeline, predmeta, razreda, pa i na kraju osnovne škole. Ishodi učenja mogu olakšati i pripreme učenika za pisane i usmene provjere. Predstavljaju osnov za izbor nastavnih sadržaja, što nastavniku daje slobodu da u nastavi koristi različite izvore i da učenike upućuje na to da tragaju za novim izvorima saznanja. Precizno definirani ishodi učenja omogućavaju i lakši izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka, čime se olakšava didaktičko-metodičko kreiranje procesa poučavanja i učenja. Osim toga što ishodi učenja impliciraju aktivnosti učenika u nastavi i učenju, njihovom primjenom mogu se diferencirati zadaci za vrednovanje učeničkog izraza.

Osnove čitanja i pisanja

Priprema za čitanje i pisanje

Nakon ispitivanja sposobnosti svakoga djeteta za govorno općenje, ispitivanje predznanja iz čitanja i pisanja (poznavanje slova, čitanje i pisanje), slijedi formiranje individualnih tabela sa rezultatima ispitivanja radi ujednačavanja odjeljenja, izbora metoda i postupaka i praćenja napredovanja učenika. Od tih rezultata zavisi organiziranje i realizacija vježbi, odnosno, priprema za čitanje i pisanje. Te vježbe su:

- vizuelne vježbe ili vježbe posmatranja: u učionici, širem prostoru, slike i
- fotografije; prvo cjeline, pa pojedinosti (oblici, boje položaj, pokreti), slike skrivalice;
- akustičke vježbe ili vježbe u slušanju. Razvija se slušanje, pažnja;
- koncentracija (govor nastavnika, glumca, spikera). Onomatopeje, raspoloženja (smijeh, tuga, radost, plač);
- prepričavanje (bajki, crtanih filmova, priča - doslovno ili slobodno) i pričanje (putem pitanja i potpitanja, a zatim samostalno). Slobodno pričanje, djeci zanimljive dogodovštine;
- opisivanje (postupno, šta da posmatraju, kako - bitno i nebitno);

Neposredno opisivanje i posredno opisivanje (pamćenje).

- vježbe artikulacije (r, afrikati, frikativi);

- razumijevanje i usvajanje pojma rečenice (globalni metod - cjelovito čitanje sa tačkom na kraju, bez ulaženja u karakteristike; sintetički metod - slaganje riječi na slovarici);

- usvajanje granice rečenice - početak i kraj;
- razumijevanje i usvajanje pojma riječi. Sintetički put (od glasova ka riječi); razumijevanje i usvajanje pojma glasa (onomatopeje zzzz, ššššš, pa uočavanje u riječima u raznim pozicijama) riječi nosioci značenja;
- analitička vježbanja (uočavanje glasova na početku riječi, u sredini, na kraju) i rastavljanje riječi na glasove (dva glasa, tri, četiri...);
- sintetička vježbanja (najefikasnija su analitičko-sintetička);
- motoričke vježbe (priprema za pisanje). Vježbe za razvijanje ruke, šake, crtanje jednostavnih likova, slobodno crtanje, vježbe za oslobađanje ruke.

Početno čitanje i pisanje - usavršavanje početnog čitanja i pisanja

U ovom periodu učenici usvajaju slova - štampana i pisana, uče da ščitavaju, čitaju, kao i da pišu štampanim i pisanim slovima latinice. Prema rezultatima prethodnog ispitivanja poznavanja slova i čitanja i prema individualnom napredovanju učenika u odjeljenju, nastavu početnog čitanja i pisanja treba izvoditi na više nivoa, uz primjenu principa individualizacije, bez obzira na postupak (monografski, grupni, kompleksni) za koji se opredijelio učitelj.

Posebnu pažnju u čitanju treba usmjeriti na:

- pravilnosti čitanja;
- čitanje brzinom koja odgovara brzini govora (uvažavati individualne osobenosti učenika);
- vježbe vizuelne i akustičke identifikacije glasova - slova, riječi, zvukova i usavršavanje preciznosti u diferencijaciji i imenovanju sadržaja koje su vidjeli i čuli;
- čitanje prirodnom jačinom glasa, vježbe disanja, razvijanje osjećaja za tempo i samostalnosti u čitanju;
- čitanje naglas i čitanje u sebi, individualno i horsko / zborna čitanje.

Razumijevanje pročitano g sadržaja

- rješavanje jednostavnijih zadataka radi provjere razumijevanja pročitano g;
- vježbe reproduktivnog tipa (odgovori na detaljna i uopćena pitanja);
- vježbe koje podrazumijevaju rješavanje problemske situacije;
- stvaralačka reprodukcija (dodavanje, izostavljanje pojedinosti);
- vježbe koje zahtijevaju uočavanje uzroka i posljedica;
- razumijevanje poruke teksta posredstvom analize ponašanja likova.

U ovom periodu još uvijek je u prvom planu **pravilnost** čitanja i **razumijevanje** pročitano g. Brzina čitanja zavisi od brzine razumijevanja pročitano g. Postepeno navikavati učenike na čitanje u sebi i kombinirati te vježbe sa vježbama glasno g čitanja. Čitati s razumijevanjem znači: razumjeti riječi, izraze i rečenice, sadržaj teksta, uočiti likove i njihove osobine (na osnovu njihovih postupaka), moći reproducirati, ispričati suštinu pročitano g, odnosno uočiti besmislenost u nonsensnom sadržaju i moći uspostaviti logički slijed riječi i rečenica.

Od početka prvog polugodišta treba, paralelno s ostalim programskim zahtjevima, u kontinuitetu realizirati **predvježbe za pisanje**. Štampana slova su jednostavnija, ne povezujemo ih. Pisana slova imaju složeniju grafičku strukturu i mnogo specifičnosti u povezivanju. Vježbe čitanja i predvježbe za pisanje idu paralelno.

Pretpostavljamo da će učenici na kraju prvog polugodišta prvog razreda čitati korektno (pravilno i s razumijevanjem). Razlike će biti uočljive od učenika do učenika. To je sasvim u skladu s razlikama u samom startu i dinamici napredovanja u usvajanju znanja i vještina tokom razreda.

Posebnu pažnju u pisanju treba usmjeriti na:

- usvajanje pisanih i štampanih slova latiničnog pisma;
- pisanje pojedinačnih slova;
- povezivanje slova u strukture riječi;
- pisanje po uzoru;
- rečenice napisane štampanim slovima prepisujemo pisanim slovima;
- rečenice napisane pisanim slovima prepisujemo pisanim slovima;
- prepisivanje niza rečenica;
- pisanje riječi i rečenica uz ilustrirani sadržaj;
- pisanje rečenica uz ilustracije;
- vježbe dopunjavanja rečenica;
- slušam - pamtim - pišem;
- jezične igre: igre rasutim slovima, riječi s poremećenim slijedom slogova;
- leksički nizovi riječi (odaberi riječi koje voliš, protumači zašto si odabrao tu riječ, stvaraj rečenicu);
- igre zajedničkog sastavljanja rečenica;
- vježbe pisanja primjenom diktata s komentarom i stvaralačkih diktata;
- vježbe usmjerene na estetsku stranu rukopisa;

- usavršavanje tehnike i logike čitanja, usavršavanje tehnike pisanja;
- uvođenje u čitanje elemenata izražajnosti.

Usvajanje pisanih slova latiničnog pisma: razlikovanje grafičke strukture pojedinih slova, mogućnost pisanja i pravilnog povezivanja slova u strukture riječi.

Manje zanimljive sadržaje, pomalo apstraktne, približit ćemo učenicima pomoću elemenata igre, igre sa svrhom, povezivanjem tih sadržaja sa sadržajima drugih nastavnih predmeta i sa iskustvenim elementima. U igri kao ugodnom situacionom kontekstu moguće je ostvariti uspješnu komunikaciju, istovremeno i motivirati učenike da prezentiraju ideje, stavove i ispolje kreativne crte. Nastavnik je samo posrednik koji dobro razumije sve aspekte organizacije i realizacije sadržaja nastavnih programa.

Književnost

Književnost kao područje u nastavnom predmetu ima umjetničke i književnoznanstvene aspekte.

U razrednoj je nastavi težište na umjetničkoj, doživljajnoj komponenti. Ovo je područje u funkciji usavršavanja tehnike čitanja, razumijevanja sadržaja i ostalih segmenata, a u skladu sa zahtjevima programa. Ne treba zaboraviti da stupanj razvijenosti pamćenja, mišljenja, emocionalna zrelost, kao i stupanj lingvističkog razvoja utiču na percepciju i recepciju književnoga djela, a književno djelo ukupnim bogatstvom i ljepotom djeluje poticajno na sve navedene aspekte, posebno na rječnik, jezičke i kulturološke aspekte, senzibilitet i doživljajno spoznajni intenzitet u procesu komunikacije s književnim tekstom.

Književnoznanstvene aspekte čine osnovni pojmovi o sadržaju teksta, događaju ili događajima, toku događaja, likovima i njihovim osobinama. Nastavnikovo posredovanje je još uvijek veoma važno u uspostavljanju komunikacije s tekstom.

Jezik

Rječnik

Gramatika

Pravogovor (ortoepija)

Pravopis (ortografija)

Ove sadržaje dijete usvaja na sadržajima drugih područja nastave maternjeg jezika, pa i na sadržajima drugih nastavnih predmeta. Još uvijek učenici nisu spremni za usvajanje apstraktnih sadržaja, pa i elementarne pojmove treba zasnivati na komunikaciji, situacionom govornom kontekstu, komunikacijskim tekstovima i zadržati se na razini prepoznavanja jezičnih sadržaja.

Raznovrsnim vježbama koje mogu imati identičnu polaznu osnovu (sliku, tekst, rečenice, govornu situaciju, film), ali različito usmjerenje: jezično, stilsko, gramatičko, raditi dalje na poboljšanju kvaliteta govora. Još uvijek ima vremena za ublažavanje ili otklanjanje eventualnih teškoća u govoru čitanju i pisanju. Sadržaji gramatike su apstraktnog karaktera i kao takvi daleki razumijevanju učeniku prvog razreda.

Jezička kultura

Sadržaji kulture usmenog i pismenog izražavanja su u funkciji razvoja jezičkih sposobnosti, kulture komunikacije na usmenoj i pisanoj razini. Ovi su sadržaji i u sadržajima svih drugih područja. Valja znati da vježbama pismenog izražavanja uvijek prethodi vježba usmenoga izražavanja. Samo kod uvođenja u situacioni razgovor i kod upoznavanja pravila telefonskog razgovora ostajemo na razini usmene komunikacije. Treba koristiti one oblike pismenih vježbi koji su primjereni učenicima prvog razreda: prepisivanje riječi, rečenica, kraćeg teksta, odgovore na pitanja, dopunjavanje rečenica, sastavljanje rečenica prema slici, pisati čestitku, razglednicu pismo. Radi uvježbavanja tehnike pisanja, praćenja i provjeravanje nivoa postignuća u gramatici i pravopisu koristiti diktate (diktat s komentarom, izborni diktat, diktat s predusretanjem pogrešaka, objašnjeni diktat, izborni i stvaralački diktat). Metodički dobro osmišljenom primjenom diktata u prvom je razredu moguće razvijati pažnju, sposobnost pamćenja, samostalnost i istrajnost u radu.

Medijska kultura

Sadržaje medijske kulture treba posmatrati u kontekstu sadržaja drugih područja nastave maternjeg jezika i sadržaja drugih nastavnih predmeta i u kontekstu života. Imaju funkciju pravovremene prevencije negativnog djelovanja sadržaja malih i velikih ekrana i postepenog osposobljavanja učenika za selektivan pristup sadržajima filma i televizije. Posebno je važno objasniti učenicima da ono što je moguće u crtanom filmu nije moguće i u životu (da kišobran ne može zamijeniti padobran i da nije moguće pomoću kišobrana spustiti se s balkona, ili da lik umire, pa oživljava). Nije naglasak na pojmovima i njihovom definiranju, nego na razumijevanju komunikacije i poruke, odnosno snalaženju u toj komunikaciji.

5. PREPORUKE ZA PRIPREMU INDIVIDUALNOG OBRAZOVNOG PLANA ZA UČENIKE KOJIMA JE POTREBNA DODATNA OBRAZOVNA PODRŠKA

5.1. Individualni obrazovni plan za socijalno uskraćene učenike i učenike sa smetnjama u razvoju i invaliditetom

Individualni obrazovni plan se priprema za učenike kojima je usled socijalne uskraćenosti, smetnji u razvoju, invaliditeta, kasnijeg uključivanja u školovanje, nedovoljnog poznavanja jezika i drugih razloga potrebna dodatna obrazovna podrška. Cilj individualnog obrazovnog plana jeste postizanje optimalnog uključivanja takvih učenika u redovan obrazovno-vaspiti rad i njihovo osamostaljivanje u vršnjačkom kolektivu. Za svakog učenika pojedinačno, prema njegovim specifičnim potrebama i mogućnostima, priprema se prilagođen način obrazovanja koji obuhvata individualni obrazovni plan, program i način rada koji sadrže: 1) dnevni raspored aktivnosti časova nastave u odeljenju; 2) dnevni raspored rada sa licem koje pruža dodatnu podršku i učestalost te podrške; 3) ciljeve obrazovno-vaspiti rada; 4) posebne standarde postignuća i prilagođene standarde za pojedine ili sve predmete sa obrazloženjem za odstupanje; 5) program po predmetima, u kome je precizirano koji sadržaji se obrađuju u odeljenju, a koji u radu sa dodatnom podrškom; 6) individualizovan način rada nastavnika, izbor adekvatnih metoda i tehnika obrazovno-vaspiti rada. Individualni obrazovni plan donosi pedagoški kolegijum na predlog stručnog tima za inkluzivno obrazovanje. Tim za inkluzivno obrazovanje čine nastavnik razredne nastave, stručni saradnik škole, roditelj/staratelj, a po potrebi pedagoški asistent i stručnjak van škole, na predlog roditelja/staratelja. Roditelj/staratelj daje saglasnost za sprovođenje individualnog obrazovnog plana. Nastavnik pri planiranju svog rada u odeljenju usklađuje svoj plan sa individualnim obrazovnim planom učenika. Sprovođenje individualnih obrazovnih planova prati prosvetni savetnik.

5.2. Individualni obrazovni plan za učenike sa izuzetnim sposobnostima

Za učenike sa izuzetnim sposobnostima priprema se individualni obrazovni plan, program i način rada kojim se utvrđuje obogaćen način obrazovanja i vaspitanja koji sadrži: 1) dnevni raspored aktivnosti časova nastave u odeljenju; 2) dnevni raspored rada sa licem koje pruža dodatnu podršku i učestalost te podrške; 3) ciljeve obrazovno-vaspiti rada; 4) posebne standarde postignuća i prilagođene standarde za pojedine ili sve predmete sa obrazloženjem za odstupanje; 5) program po predmetima, precizirano koji sadržaji se obrađuju u odeljenju, a koji u radu sa dodatnom podrškom; 6) individualizovan način rada nastavnika, izbor adekvatnih metoda i tehnika obrazovno-vaspiti rada.

6. NAČIN PRILAGOĐAVANJA PROGRAMA

6.1. Način prilagođavanja programa predmeta od značaja za nacionalnu manjinu

U nastavi predmeta od značaja za nacionalnu manjinu (*svet oko nas, muzička kultura i likovna kultura*) izučavaju se dodatni sadržaji koji se odnose na istorijsko i umetničko nasleđe određene manjine. Od nastavnika se očekuje da, u okvirima definisanog godišnjeg fonda časova, obrade i dodatne sadržaje, obezbeđujući ostvarivanje cilja predmeta, standarda postignuća učenika i definisanih ishoda. Da bi se ovo postiglo veoma je važno planirati i realizovati nastavu na taj način da se sadržaji iz kulturno-istorijske baštine jedne manjine ne posmatraju i obrađuju izolovano, već da se povezuju i integrišu sa ostalim sadržajima programa koristeći svaku priliku da se desi učenje koje će kod učenika jačati njihov osećaj pripadnosti određenoj nacionalnoj manjini.

7. UPUTSTVO ZA REALIZACIJU PROJEKTNE NASTAVE

Planom nastave i učenja u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja definisana je *projektna nastava* kao oblik obrazovno-vaspiti rada kojim se razvijaju opšte međupredmetne kompetencije uz upotrebu informaciono komunikacionih tehnologija. Usmerena je na dostizanje ishoda koji se prvenstveno odnose na logičko i kritičko mišljenje kao i pripremu učenika za lako snalaženje u svetu tehnike, tehnologije i računarstva, kako u svakodnevnom životu tako i u procesu učenja. U skladu je sa opštim ishodima obrazovanja i vaspitanja i u funkciji je kognitivnog, afektivnog i socijalnog razvoja učenika.

Potreba za uvođenjem projektne nastave, već u prvom razredu osnovne škole, počiva na savremenim shvatanjima deteta, nastave, funkcije obrazovanja i saznavanja kao socijalne konstrukcije podržane kroz saradničko delovanje, korišćenjem različitih izvora informacija i aktivnosti. Primenom ovakvog oblika rada dolazi do povezivanja poznatog i nepoznatog, učenja pomoću primera, učenja primenjivanjem, razvoja proceduralnih znanja, korišćenja informacionih tehnologija kao i kombinovanja konvergentnog (logičkog) i divergentnog (stvaralačkog) mišljenja. Projektna nastava ima elemente problemske i istraživačke nastave ali se u ovom obliku rada pored centralnog zahteva, koji se odnosi na traženje rešenja za neki problem, potenciraju još i procedure, planiranje, evaluiranje, prezentovanje rezultata, korišćenje savremenih tehnologija na pravilan način i naravno, timski rad, odnosno proces saradnje, koji je iznad samog rezultata u rešavanju problema.

Projektna nastava je deo celokupnog obrazovno-vaspiti rada i prati nastavni proces uvažavajući specifičnosti nastavnih predmeta u prvom razredu. Oslonci planiranja i organizacije projektne nastave su: uvažavanje uzrasta učenika i njihove prirodne radoznalosti sa kojom dolaze u prvi razred; korišćenje vanškolskih znanja, veština i iskustava učenika; uključivanje svih učenika uz poštovanje njihovih različitosti; povezivanje sadržaja svih

nastavnih predmeta i upotreba savremenih informaciono-komunikacionih tehnologija. Zato ovaj oblik rada omogućava da nastavni predmeti budu smisleno međusobno povezani kao i dovedeni u vezu sa svakodnevnim životom učenika. Na taj način se obezbeđuje razumevanje svrhe onoga što se uči, funkcionalno povezivanje znanja, veština i iskustava i motivacija učenika.

Projektna nastava je dragoceni oblik rada jer od učenika zahteva brojne aktivnosti, među kojima su: samostalno pronalaženje informacija; sposobnost rešavanja problema; samostalno učenje; rad u grupi, saradnju; kritički odnos prema vlastitom i tuđem radu; donošenje odluka; argumentovanje; usvajanje drugačijih, novih načina rada; planiranje; poštovanje rokova i preuzimanje odgovornosti.

S obzirom na uzrast učenika prvog razreda i činjenicu da je to njihov prvi susret sa ovakvim načinom rada, primereno je da se realizuju projektni zadaci gde je nastavnik glavni organizator aktivnosti, a samostalnost učenika se ispoljava u segmentima projekta gde je to moguće. Nastavnik pruža podršku svim učeničkim aktivnostima u toku projekta, a u prvom razredu često i pomoć. Povremene teškoće u komunikaciji i saradnji su očekivane jer se radi o učenicima koji su u fazi adaptacije na školu i o grupi koja se tek formira. Kultivisanje saradnje i načina na koji se komunicira u grupi su uvek važni ciljevi projektne nastave, a u prvom razredu su, može se reći, i prioritetni jer doprinose jačanju odeljenske kohezije. Takođe, tokom realizacije ovakvog oblika rada nastavnik ima mogućnost da dobro upozna učenike, njihove jače i slabije strane i da osmisli proces individualizacije za one kojima je to potrebno.

Projektnu nastavu treba planirati i organizovati na način da sadrži sve potrebne korake:

- definisanje cilja i ishoda koji se projektom žele postići;
- planiranje aktivnosti koje odgovaraju temi projekta, odnosno cilju projekta, podela aktivnosti, izbor materijala i metoda rada, definisanje mesta i dinamike rada;
- realizaciju planiranih aktivnosti;
- prikaz dobijenih rezultata i produkata projekta;
- vrednovanje projekta (procena ostvarenosti definisanih ciljeva i ishoda, ukazivanje na uspehe i teškoće u toku realizacije projekta).

Pri planiranju nastavnik treba da definiše tip projekta, da odredi njegov cilj, očekivane ishode, oblast kojom se bavi projekat i povezanost sa nastavnim predmetima, njegove sadržaje, aktivnosti učenika, potrebna sredstva, dinamiku rada po fazama i sve što je potrebno za uspešno sprovođenje projektne nastave. Kako je navedeno, za prvi razred, najprimereniji je polustrukturirani tip projekta gde nastavnik daje ograničen izbor tema, u velikoj meri definiše metodologiju rada i sam određuje koje će materijale dati učenicima, a koje će oni sami pronaći. Sve sadržaje treba realizovati kroz različito tematsko povezivanje u igri ili funkcionalnoj aktivnosti koja zadovoljava interesovanje i potrebe deteta na mlađem školskom uzrastu.

Kroz projektnu nastavu treba započeti sa razvijanjem osnova digitalne pismenosti. Na ovom uzrastu, upotreba IKT-a treba da bude svedena na upotrebu najjednostavnijih alata i upoznavanje sa korišćenjem interneta. Na kraju prvog razreda učenik bi trebao da bude u stanju da:

- pravilno uključi računar, pokrene program za crtanje, koristi odgovarajuće alatke ovog programa, sačuva svoj crtež i isključi računar.
- koristi internet za učenje i pronalaženje informacija uz pomoć nastavnika
- pravilno sedi pri radu za računarnom
- zna da navede moguće posledice na zdravlje usled nepravilnog korišćenja digitalnih uređaja

Jedan od važnih ishoda realizacije projekta jeste osposobljavanje učenika da dobijene produkte učine vidljivim i predstave ih drugima. Brojni su načini da se to postigne (predstave, izložbe, kratki film, tekst u novinama, nastup na lokalnoj televiziji, predstavljanje za roditelje...), a njihov kvalitet nije prioritet.

Projektna nastava jeste zahtevniji oblik rada koji podrazumeva dobru pripremu nastavnika. Planom je predviđeno da se realizuje sa jednim časom nedeljno ali sam nastavnik će proceniti kakva dinamika rada najviše odgovara mogućnostima učenika i fazi u kojoj je projekat. To znači, da ukoliko je potrebno projektna nastava se može organizovati i na drugačiji način (na primer kao dvočas svake druge nedelje).

Roditelji treba da budu upoznati sa svrhom projektne nastave i njenim najvažnijim ishodima. Oni treba da podrže samostalne aktivnosti svoje dece, ili njihov zajednički rad sa drugom decom, kao i da razumeju zašto je važno da ne preuzimaju njihove zadatke u želji da imaju bolje produkte.

8. UPUTSTVO ZA OSTVARIVANJE VANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

Škola je u obavezi da svojim Školskim programom i Godišnjim planom rada predvidi različite aktivnosti u skladu sa svojim resursima i prostornim mogućnostima. Pored organizacije izleta, poseta izložbama i saradnje sa lokalnom samoupravom, učenicima treba ponuditi veći broj društvenih, tehničkih, humanitarnih, sportskih i kulturnih aktivnosti. Te aktivnosti mogu se realizovati po programu koje je sama škola razvila, ali mogu se koristiti i programi koji su prethodno doneti kao izborni (npr. *čuvari prirode, ruka u testu, narodna tradicija*). Svrha ovih aktivnosti je podrška prilagođavanju učenika prvog razreda na školsku sredinu i zajednicu, kao i zadovoljavanje/proširivanje njihovih interesovanja, druženje sa vršnjacima kroz zajedničko delanje, iskazivanje sposobnosti, osamostaljivanje, razvoj nekih veština i drugo. Aktivnosti treba tako organizovati da učenici imaju što više mogućnosti za aktivno učešće, za kreativno ispoljavanje, za interakciju sa drugim učenicima, korišćenje različitih izvora informacija i savremenih tehnologija. Rezultate rada učenika u okviru vannastavnih aktivnosti treba učiniti vidljivim jer se na taj način obezbeđuje motivacija i zadovoljstvo učesnika aktivnosti. Brojni su načini

na koji je moguće to ostvariti kao što su: organizovanje predstava, izložbi, bazara, objavljivanje na sajtu škole, kroz smotre stvaralaštva, sportske susrete i drugo.

Za učenike ovog uzrasta važno je da roditelji budu upoznati sa aktivnostima koje škola nudi i pomognu da njihova deca izaberu one koje im najviše odgovaraju.

HOR

Hor je, kao vannastavna aktivnost, važan činilac u kulturnom i javnom životu škole. Sa primerenim muzičkim programom hor predstavlja nezaobilazan sastavni deo školskih manifestacija, proslava i kulturnih manifestacija. Pevanje u horu u velikoj meri doprinosi smanjenju stresa, agresivnosti i poboljšanju zdravlja uopšte. Potvrđeno je da učenici koji pevaju u horu pokazuju bolje rezultate u učenju i socijalnim veštinama. Ujedno, pevanje u horu podstiče i doživotnu ljubav prema muzici.

Svaka osnovna škola je u obavezi da organizuje rad hora. U zavisnosti od broja učenika i njihovih pevačkih sposobnosti, mogu se formirati odeljenjski hor, razredni hor i/ili hor mlađih, to jest starijih razreda osnovne škole.

Obrazovni cilj obuhvata razvijanje muzičkog ukusa, stvaralačkih sposobnosti, spontanog izražavanja, muzičkog sluha i ritma, razvijanje glasovnih mogućnosti i učvršćivanje intonacije, sposobnost za fino nijansiranje i izražajno pevanje primenom elemenata muzičke izražajnosti (tempo, dinamika...). Učešće u horu razvija dečji glas, pravilno držanje, disanje, intonaciju, izgovor i artikulaciju.

Vaspitni cilj obuhvata razvijanje osećanja pripadnosti kolektivu - timski rad, razvijanje tolerancije, discipline, poštovanja različitosti i pravila ponašanja, razvijanje odgovornosti pojedinca za uspeh cele grupe, sticanje samopouzdanja, savladavanje treme i pružanje pomoći u smislu vršnjačkog učenja i saradnje. Upoznavanje raznovrsnih dela domaćih i stranih autora doprinosi razvoju opšte kulture, međusobnom razumevanju, uvažavanju i poštovanju.

Repertoar školskih horova obuhvata odgovarajuća dela domaćih i stranih autora raznih epoha, kao i narodne, prigodne, pesme savremenih dečjih kompozitora i kompozicije sa festivala dečjeg stvaralaštva. U toku školske godine potrebno je sa horom izvesti najmanje deset jednoglasnih i dvoglasnih kompozicija, a cappella ili uz instrumentalnu pratnju. Pri izboru pesama nastavnik treba da počne od uzrasta učenika, procene glasovnih mogućnosti i primerenog literarnog sadržaja.

Nastavnik formira hor na osnovu provere sluha i glasovnih mogućnosti učenika, diktacije i osećaja za ritam. Kod svakog učenika nastavnik treba da pronađe njegov prirodni pevački registar i opseg na osnovu čega vrši podelu na pevačke glasove (prvi i drugi, odnosno gornji i donji) za izvođenje dvoglasnih kompozicija.

Na časovima hora, nastavnik treba da ukaže na važnost držanja tela, disanja i pravilnog izgovora glasova. Uslov pravilnog disanja je pravilno držanje tela. Krajnji cilj je prirodno i sinhronizovano pevanje i ujednačen zvuk hora.

Vežbe disanja su važne za zagrevanje glasnica, otvaranje disajnih puteva i opuštanje grla. Praktikuju se pre vežbi pevanja i značajne su za regulisanje daha u toku pevanja. Na primer:

1. Opuštanje grla - učenici treba duboko da udahnu i simuliraju zevanje.
2. Kod sledeće vežbe treba da udahnu kroz nos, a potom i izdahnu na usta brojeći do četiri, kao da žele da ugase sveću. Važno je da "dišu stomakom" umesto grudima (mogu da polože ruke na stomak i da udišu tako da im stomaci "rastu").
3. Zatim udahnu kroz nos, izbroje do četiri i izdišu kroz usta, tj. zube, izgovarajući 'sssss', prvi put tiho, a zatim glasno.
4. Ponoviti vežbu tako što glas 's' izgovaraju isprekidano. Varijanta ove vežbe za aktiviranje dijafragme je oponašanje smeha Deda Mraza ('Ho, ho, ho...') ili isprekidano duvanje u zamišljenju sveću.

Vežbe raspevavanja doprinose kvalitetu pevanja i preciznom intoniranju, čak i u početnim fazama. Kako je pevanje i tehnička veština, raspevavanje može pomoći razvoju dečjih glasova. Nastavnik treba da bude kreativan i koristiti vokalizacije koje će biti zabavne deci, jer osnovni cilj jeste da zavole pevanje.

Na primer:

1. Raspevavanje počinje pevanjem vokala (a, e, i, o, u) ili kratkih slogova na istoj tonskoj visini, uz minimalno pokretanje vilice u cilju izjednačavanja vokala, a u cilju dobijanja ujednačene horske boje. Uvek početi od tonova srednjeg pevačkog registra hora (to je najčešće ce1).
2. Tonovi i motivi se mogu pevati i brzim izduvanjem vazduha kroz spojene usne, tako da trepere.
3. Preporučuje se i pevanje jednostavnih motiva (na primer na slogovima "io" ili "mio"), sekvenciranih postupno naniže pa naviše (dijatonski i hromatski).
4. Jedna od vežbi za širenje obima glasa je povezivanje tonova u rasponu oktave glisandom, naviše i naniže (ce1- ge1- ce1- ge1- ce1), kao sirena.
5. Za raspevavanje se mogu koristiti i jednostavne pesme ili modeli, kao i delovi pesama.

Vežbe disanja i raspevavanja moraju biti stalno zastupljene.

Pravilnom intoniranju mogu pomoći i vizuelni znakovi, na koje deca odlično reaguju. Na primer, pokretima ruku nagore i nadole možemo davati znak deci da se melodija kreće naviše ili naniže.

Obrada pesme

Na samom početku treba birati lakše pesme koje imaju jednostavne reči i melodiju. Kod obrade nove pesme najpre se pristupa analizi teksta. Pevač na slušaoca deluje i tonom i rečju. U tom smislu nastavnik treba da insistira na dobroj diktaciji koja podrazumeva jasan i razgovetan izgovor teksta, odnosno samoglasnika i

suglasnika, ali i na pravilnom akcentovanju reči. Za vežbanje dikcije preporučuje se i pevanje slogova ili odgovarajućeg teksta na istoj tonskoj visini.

Sledi usvajanje melodije u fragmentima. Ukoliko je kompozicija dvoglasna, ova faza pripreme zahteva odvojene probe po glasovima, sve dok svaka grupa ne bude intonativno sigurna. Na zajedničkoj probi hora, nakon usvajanja pesme/kompozicije u celini treba obratiti pažnju na dinamiku i agogiku.

Važno je da se u horu postigne jednaka intonacija, počev od prvog tona pesme. Nastavnik izvede ton koji deca treba da ponavljaju dok ne opevaju tačno. Nastavlja sa različitim tonovima u tonalitetu pesme. Ovakva vrsta imitacije pomaže deci da nauče kako da 'čuju' ton i usklade svoje glasove da bi ga tačno interpretirala.

Učenicima treba jasno staviti do znanja da je važno da slušaju jedno drugo, naročito kod unisonog pevanja. Ukoliko ne čuju učenika pored sebe, znači da pevaju preglasno.

Ukoliko se uz pevanje izvodi i koreografija, dobro je pokrete uvežbati pre teksta.

Već od prve probe hora treba uputiti učenike na pravila ponašanja: nema pričanja u toku izvođenja, žvakanja žvaka, treba da stoje pravo (mada ih ne možemo sprečiti da se vrpolje). Ako učenici pravila usvoje na probama, lakše će ih poštovati na koncertima. Nezaobilazni su i detalji vezani za izbor odeće za nastupe, ulaska na scenu, rasporeda stajanja, poklanjanja, izlaska na i sa scene...

PREPORUČENE KOMPOZICIJE ZA PEVANJE U HORU U PRVOM RAZREDU

Himne

Državna himna

Himna Svetom Savi

Himna škole

Dečje pesme

Sviću opet rumena svanuća - Minja Subota

Od škole i knjige - Minja Subota

Bole, Bole, ne boji se škole - Minja Subota

Laste - Branko Milićević

Brojalica - Momčilo Bajagić - Bajaga

Dok mesec sja - Žan Batist Lili

Molimo za finu tišinu - Aleksandar Korać

Za svako čudo - Konstantin Babić

Konjski rep - Konstantin Babić

Vrabac - Konstantin Babić

Sanjalica Maca - Mirko Šouc

Jesen - Mirko Šouc

Al je lep ovaj svet - Aleksandar Korać

Januarske zvezde - Miodrag Ilić-Beli

Svitac - Petar Ozgijan

Anđeli pevaju - Milan Đurđević

Kiša - hor Perpetum Džezile

Narodne pesme

Kiša pada

Dunje ranke

Kaži meni đače, učenice

Oj, Badnjače, Badnjače